

2002-09-12

Näringsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Ref: diarienummer N2002/4940/IM

Remissvar till betänkandet "Ett utvidgat skydd mot diskriminering" (SOU 2002:43)

Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige, SIOS, har beretts möjlighet att avge yttrande över rubricerat betänkande.

SIOS är samarbetsorgan för 16 riksorganisationer för etniska minoriteter och grupper, med sammanlagt 110 000 medlemmar, som driver språk, kultur-, utbildnings- och andra minoritetspolitiska frågor samt verkar för implementeringen av en mångfaldspolitik i alla samhällssektorer.

Allmänna synpunkter

Vi ser med tillfredsställelse att regeringen tillsatte en utredning för att genomföra Europeiska unionens råds direktiv mot etnisk diskriminering och direktiv om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet. Utredningen har kommit med förslag till tre nya lagar med förbund mot diskriminering. Dessa lagar är avsedda att ersätta nuvarande lagstiftning.

I många avseenden är förslagen bra och ger bättre skydd mot diskriminering på olika samhällsområden. Utredningen tar dock inte upp vissa centrala frågor som länge har varit i debatten, såsom utmönstring av termen ras från lagstiftningen, aktiva åtgärder på andra områden än i arbetslivet och positiv särbehandling. I direktiven till utredningens arbete, Dir. 2000:106, står att regeringens avser att återkomma i dessa och andra närliggande frågor. Den 31 januari 2002 fattade regeringen beslut om direktiv för en parlamentarisk kommitté, Dir. 2002:11 En sammanhållen diskrimineringslagstiftning. Den parlamentariska kommittén skall också behandla frågan om skydd mot diskriminering för juridiska personer och skydd mot diskriminering på grund av ålder, som från början var avsedda att behandlas i föreliggande utredning.

Vi avser i det följande att lämna våra synpunkter kring talerätt för intresseorganisationer och kring behovet av informationsinsatser och dialog med icke-statliga organisationer. Vi vill också ta upp de centrala frågeställningar som ovan nämndes trots att de inte berörs av föreliggande utredning. Det förefaller angeläget att framföra SIOS synpunkter på dessa frågor nu, när den parlamentariska kommittén är i början av sitt arbete.

Talerätt för intresseorganisationer

Rådets direktiv 2000/43/EG artikel 7 och 2000/78EG artikel 9 föreskriver att medlemsstaterna skall säkerställa att föreningar, organisationer eller andra rättsliga

enheter, som har ett berättigat intresse av att säkerställa att bestämmelserna i direktiven efterlevs, får engagera sig på den klagande personens vägnar eller för att stödja denne i de rättsliga och/eller administrativa förfaranden som finns för att säkerställa efterlevnaden av skyldigheterna enligt direktiven. Medlemsstaterna får själva bestämma vilka organisationer det kan röra sig om.

Förslaget som lagts fram innehåller dock inte bestämmelser som ger intresseorganisationer möjlighet att engagera sig i rättsliga och/eller administrativa förfaranden på den klagandes sida. Det innebär att nuvarande förslag inte lever upp till direktivens krav. SIOS delar därför den uppfattning som framförs av Margareta Wadstein, Hans Ytterberg, Agneta Lindelöf och Jenny Olausson i ett särskilt yttrande i utredningen (sida 547). SIOS tillstyrker förslaget i yttrandet att utredarens förslag måste kompletteras under det fortsatta lagstiftningsarbetet för att den svenska lagstiftningen skall kunna anses leva upp till direktivens krav.

Behovet av informationsinsatser och dialog med icke-statliga organisationer

Rådets direktiv 2000/43/EG artikel 10 och Rådets direktiv 2000/78G artikel 12 föreskriver att medlemsstaterna skall se till att, på lämpligt sätt och på hela sitt territorium, informera berörda personer, om de bestämmelser som antas enligt direktiven och om relevanta bestämmelser som redan gäller. Rådets direktiv 2000/43/EG artikel 12 och Rådets direktiv 2000/78EG artikel 14 anger att medlemsstaterna ska främja en dialog med lämpliga icke-statliga organisationer som, i enlighet med nationella lagar och praxis, har ett berättigat intresse av att motverka diskriminering på grund av ras och etniskt ursprung (respektive diskriminering på någon av de grunder som anges i direktivet) i syfte att främja principen om likabehandling.

Utredningen behandlar båda dessa aspekter i kapitel 16. Utredaren kommer fram till att det finns rutiner och ordningar som innebär att svenska antidiskrimineringsbestämmelser sprids till dem som berörs på ett lämpligt sätt. Utredarens slutsatser är att det alltså inte behövs åtgärder för att direktivens artiklar om information skall anses genomförda.

När det gäller dialog med icke-statliga organisationer redogörs i utredningen en rad olika instanser, bland annat de kontakter som ingår i ombudsmännens verksamhet. Regeringens råd för etnisk jämlikhet och integration i vilken ledamöterna representerar bland annat olika etniska riksorganisationer ges också som exempel. Utredarens bedömning är att det inte heller på detta område fordras ytterligare åtgärder för att Sverige skall leva upp till direktivens krav.

SIOS anser att utredarens slutsatser är ett uttryck för ett visst synsätt som präglar utredningen. Man har tittat på det lagtekniska och behandlat situationer i stället för att se till helheten och de möjligheter som finns utöver lagstiftningen. Vägen till förändring och motverkande av diskriminering i olika former går inte enbart genom förbud. Aktiva åtgärder och individernas och organisationernas deltagande i samhällsprocesserna är avgörande för att lagar får förankring i människornas värderingar. Detta har visat sig när utredningen inte föreslår att implementera intresseorganisationernas talerätt; när man anser att befintliga informationskanaler sprider information som berörs på ett lämpligt

sätt samt när man anser att de etablerade kontaktytor och forum som finns är dialogfrämjande.

I följande exempel kan man visa hur forum tänkta som dialog kan fungera i praktiken. I ett brev daterat 2002-03-05 till Integrationsminister Mona Sahlin framförde SIOS att det var organisationens uppfattning att Regeringens råd för etnisk jämlikhet och integration inte uppfyllde sin funktion som rådgivande organ. Det kunde snarare betraktas som en ensidig informationskanal där regeringens initiativ på det integrationspolitiska området presenterades som information och inte som underlag för rådgivning.

SIOS anser att de bestämmelser som anges i de olika lagförslagen kräver extra informationsinsatser. Som ett exempel på hur frågorna om diskriminering uppfattas av allmänheten kan vi citera följande. I ett nyhetsbrev från december 2000 redogör DO resultatet av en undersökning som SIFO hade gjort på uppdrag av DO, Integrationsverket och 1999 års diskrimineringsutredning. Enligt undersökningen rådde en stor förvirring bland allmänheten kring begreppen rasism och diskriminering. I de flesta fall svarade de tillfrågade att en och samma företeelse utgjorde både rasism och etnisk diskriminering.

Med hänsyn tagen till det ovannämnda föreslår SIOS att regeringen avsätter medel för informationsinsatser kring de nya diskrimineringslagarna. En del av dessa insatser skall kunna sökas av de organisationer som har ett berättigat intresse av att motverka diskriminering. SIOS föreslår vidare att när det gäller insatser för information kring diskriminering på grund av etnisk tillhörighet, religion eller övertygelse, skall dessa handläggas av DO. Fördelen med detta förslag är att kontakter och dialog mellan DO och intresseorganisationerna skulle gynnas.

SIOS är inte berett i det här läget att kvantifiera dessa insatser. En utgångspunkt är dock att medlen ska vara av sådan dignitet att de får ansedd effekt. En annan utgångspunkt är att dessa åtgärder ska vara långsiktiga till sin karaktär.

Frågeställningar som inte berör föreliggande utredning men som skall tas upp av den parlamentariska kommittén om en sammanhållen diskrimineringslagstiftning

1. Termen ras

Riksdagen har uttalat att det inte finns någon vetenskaplig grund för att dela in människor i skilda raser och ur biologisk synpunkt följaktligen inte heller grund för att använda ordet ras om människor (bet. 1997/98:KU29, rskr. 1997/98:185). Frågan om en utmönstring av ordet ras i olika lagtexter har dock inte genomförts. Regeringen har nu skrivit att den nya parlamentariska kommittén skall överväga om det, bl.a. med hänsyn till internationella konventioner och överenskommelser, är möjligt och lämpligt att utmönstra termen ras ur de författningar där den förekommer.

SIOS anser att det är ett mycket viktigt initiativ som regeringen tagit. Vi menar att det borde vara möjligt att utmönstra detta ord som underblåser fördomar från lagstiftningen. Internationellt och i Sverige har på senare år en begreppsutveckling skett när det gäller närliggande samhällsområden. En erfarenhet som ligger närmare till hands är den

utveckling som skett kring frågor om funktionshinder, där ord och termer preciseras i deras innebörd och ersatts, såsom handikapp, funktionsnedsättning och funktionshinder.

2. Positiv särbehandling

Den parlamentariska kommittén om En sammanhållen diskrimineringslagstiftning skall överväga behovet av samt för- och nackdelar med att införa bestämmelser som tillåter positiv särbehandling på grund av etnisk tillhörighet i arbetslivet som utgör ett led i strävanden att främja etnisk mångfald.

SIOS välkomnar att frågan tas upp nu i den nya kommittén, eftersom den har återkommit flera gånger. Det har skapats dessutom en obalans mellan de olika diskrimineringsgrundena, eftersom positiv särbehandling är tillåten när det gäller att motverka förekomsten av könsdiskriminering och diskriminering på grund av funktionshinder.

SIOS anser att positiv särbehandling kan mycket väl stå som frivillig insats i lagen. Frågan om positiv särbehandling, frivillig eller ej, ska dock regleras, eftersom dess användning kan ses som ett undantag från diskrimineringsförbudet. Om det inte står i lagen att det är tillåtet blir det alltså ett lagbrott.

3. Aktiva åtgärder på andra områden än i arbetslivet är nödvändiga

I förslaget till lag om förbud mot diskriminering på grund av etnisk tillhörighet, religion eller övertygelse regleras samverkan och aktiva åtgärder mot diskriminering i arbetslivet. SIOS har uttryckt sig positivt till dessa åtgärder som redan finns i nuvarande lagstiftning. Det är SIOS övertygelse att vägen till förändringar och avskaffandet av diskrimineringen går inte enbart genom förbud. Aktiva åtgärder behövs för att öka människornas medvetenhet om att diskriminering faktiskt förekommer och för att verka för en positiv utveckling. Arbetslivet är en av de största arenorna där människorna träffas. Arbetet har i det svenska samhället en enorm betydelse för människornas värdighet och självförtroende. Samverkan och aktiva åtgärder i andra inte mindre betydelsefulla arenor för människors självaktning omfattas dock inte av lagen. Den nya parlamentariska kommittén har dock fått i uppdrag att återkomma med förslag om det är möjligt att införa aktiva åtgärder på andra samhällsområden än i arbetslivet. SIOS vill härmed understryka nödvändigheten att sådana åtgärder införs i lagstiftningen.

4. Juridiska personer skall också omfattas av diskrimineringslagstiftningen

Som beskrivs ovan har frågan om skydd mot diskriminering för juridiska personer hänskjutits till den nya parlamentariska kommittén. Erfarenheten när det gäller etnisk diskriminering visar att det inte alls är ovanligt att just juridiska personer drabbas av diskriminering (de s.k. invandrarföretagare). SIOS anser därför att sådant skydd skall finnas.

SIOS styrelse

Amadeu Batel
ordförande

Julio Fuentes
föredragande